

Themabrief passend onderwijs: het ontwikkelingsperspectief

Juni 2016

Inleiding

Deze themabrief gaat over het ontwikkelingsperspectief (opp) en over geschillen over het opp. Het opstellen van een ontwikkelingsperspectief voor leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs is verplicht sinds 1 augustus 2013 (Wet kwaliteit (v)so)¹. Voor het speciaal basisonderwijs en voor leerlingen met extra ondersteuning in het regulier onderwijs geldt de verplichting per 1 augustus 2014 (Wet passend onderwijs)².

Bij de invoering van deze nieuwe wetgeving bestond in de Tweede Kamer bezorgdheid over de positie van de ouders bij het vaststellen van het ontwikkelingsperspectief. Dit leidde tot invoering van de verplichting om met ouders op overeenstemming gericht overleg te voeren over het opp. Het speelde ook een rol bij de instelling van de Geschillencommissie passend onderwijs. De discussie over de inspraak van ouders op het ontwikkelingsperspectief leidde er uiteindelijk toe dat op 11 april 2016 een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer werd ingediend om te regelen dat er met ouders overeenstemming moet zijn over het handelingsdeel van het opp voor het kan worden vastgesteld.

Deze Themabrief belicht de achtergronden bij deze ontwikkelingen. Eerst worden de wettelijke bepalingen over het ontwikkelingsperspectief beschreven, daarna komt het recent ingediende wetsvoorstel aan bod. Tot slot gaat de Themabrief in op de procedure en jurisprudentie van de Geschillencommissie passend onderwijs over het ontwikkelingsperspectief.

Voor welke leerlingen wordt een opp vastgesteld?

Het bevoegd gezag (schoolbestuur) stelt een ontwikkelingsperspectief vast voor:

- leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs (po en vo), die extra ondersteuning nodig hebben³;
- leerlingen van een speciale school voor basisonderwijs (sbo)⁴;
- leerlingen in het praktijkonderwijs (pro)⁵;
- leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so)⁶.

Wat onder extra ondersteuning valt en wat onder de basisondersteuning verschilt per samenwerkingsverband (swv). Dit staat beschreven in het ondersteuningsplan van het swv en in de schoolondersteuningsprofielen van de scholen die bij het swv zijn aangesloten.

Wanneer is geen opp nodig?

Er is in beginsel geen ontwikkelingsperspectief nodig:

- voor leerlingen in het regulier onderwijs, die ondersteuning nodig hebben, die valt onder de basisondersteuning⁷;
- voor leerlingen met leerwegondersteunend onderwijs (lwoo)⁸, tenzij deze leerlingen ook extra ondersteuning krijgen, die niet onder de basisondersteuning valt;
- voor leerlingen met dyslexie en dyscalculie. Dyslexie en dyscalculie vallen onder het reguliere schoolbeleid⁹;
- voor hoogbegaafde leerlingen. In de basisondersteuning moet rekening worden gehouden met de onderwijsbehoefte van hoogbegaafde leerlingen¹⁰.

In alle gevallen geldt dat als deze leerlingen ook extra ondersteuning krijgen die niet onder de

basisondersteuning valt, er wel een ontwikkelingsperspectief opgesteld moet worden. Als het samenwerkingsverband bijvoorbeeld middelen inzet in aanvulling op de basisondersteuning, voor specifieke voorzieningen voor hoogbegaafde leerlingen, is voor de leerlingen die daar gebruik van maken wel een opp nodig¹¹.

Doelen van het ontwikkelingsperspectief

Het ontwikkelingsperspectief vervangt het eerder verplichte handelingsplan als wettelijk voorgeschreven instrument. In de toelichting bij de wetgeving¹² worden verschillende doelen van het ontwikkelingsperspectief genoemd, onder andere:

- het biedt de school handvatten om het onderwijs af te stemmen op de ondersteuningsbehoefte van de leerling;
- het maakt planmatig handelen mogelijk: jaarlijks wordt het ontwikkelingsperspectief geëvalueerd en eventueel bijgesteld als de ontwikkeling van de leerling daartoe aanleiding geeft;
- het is een instrument voor de communicatie met ouders.

Ontwikkelingsperspectief versus handelingsplan

In de Memorie van Toelichting bij de Wet kwaliteit (v)so wordt het verschil tussen opp en handelingsplan als volgt verwoord: “Het ontwikkelingsperspectief onderscheidt zich van het handelingsplan door de termijn waarop het betrekking heeft. Het ontwikkelingsperspectief biedt inzicht in wat de school op langere termijn verwacht dat het onderwijs aan de leerling zal opleveren, in termen van ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling en van het niveau waarop de leerling uiteindelijk zal uitstromen. Hierin wijkt het ontwikkelingsperspectief af van het handelingsplan, dat doelen stelt voor maximaal een schooljaar. Het ontwikkelingsperspectief vormt om deze reden ook een instrument voor communicatie met ouders. De school kan met het ontwikkelingsperspectief tijdig duidelijk maken wat een realistisch perspectief is voor hun kind. Dit blijft nu vaak lange tijd impliciet. Het ontwikkelingsperspectief biedt houvast voor school, ouders en Inspectie bij het reflecteren op de gerealiseerde opbrengsten. Door bij tegenvallende vorderingen van een leerling uit te gaan van de verwachting op lange termijn, kan expliciet worden nagegaan wat er nodig is om ervoor te zorgen dat het gewenste perspectief alsnog gerealiseerd wordt”¹³.

Een handelingsplan is dus niet meer verplicht, maar het staat scholen wel vrij om naast een ontwikkelingsperspectief een handelingsplan voor een leerling op te stellen.

Wanneer wordt het ontwikkelingsperspectief vastgesteld?

Het ontwikkelingsperspectief wordt binnen zes weken na de inschrijving of na definitieve plaatsing van de leerling vastgesteld, maar pas nadat op overeenstemming gericht overleg met de ouders heeft plaatsgevonden¹⁴.

Het schoolbestuur stelt ook een opp vast als blijkt dat een leerling die al op school zit, extra ondersteuning nodig heeft. Ook in dat geval moet voor vaststelling van het opp met de ouders op overeenstemming gericht overleg zijn gevoerd.

Voor het (v)so geldt nog een aantal aanvullende bepalingen. In het (v)so brengt de commissie voor de begeleiding (cluster 3 en 4) of de commissie van onderzoek (cluster 1 en 2) advies uit voor het opp wordt vastgesteld¹⁵. Verder wordt in het vso ook de leerling betrokken bij de vaststelling van het opp, als deze leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is¹⁶.

Inhoud van het ontwikkelingsperspectief

In de onderwijswetten staan de verplichte onderdelen van het ontwikkelingsperspectief genoemd. Het gaat daarbij om globale eisen. Scholen kunnen zelf bepalen hoe ze het ontwikkelingsperspectief onderbouwen en welke instrumenten zij daarvoor gebruiken¹⁷.

De verplichte onderdelen van het ontwikkelingsperspectief zijn:

- *het uitstroomprofiel*: de onderwijssoort of het vervolgonderwijs waarnaar de leerling naar verwachting zal uitstromen dan wel het soort arbeid of de vorm van dagbesteding waarnaar uitstroom van de leerling wordt verwacht¹⁸;
- de *onderbouwing* van het uitstroomprofiel¹⁹;
- de *belemmerende en bevorderende factoren* die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling²⁰. Dit zijn kindgebonden factoren en omgevingsfactoren die (mede) bepalen of een leerling een bepaalde uitstroombestemming kan bereiken, zoals bijvoorbeeld motivatie, of een stimulerende thuisomgeving²¹;
- het *handelingsdeel*: een omschrijving van de individuele begeleiding die is afgestemd op de behoefte van de leerling. Het handelingsdeel is alleen verplicht in het regulier onderwijs en het speciaal basisonderwijs²². In het (voortgezet) speciaal onderwijs maakt het handelingsdeel (nog) geen verplicht onderdeel uit van het opp²³;
- *afwijking van het onderwijsprogramma*. Het opp van leerlingen in het regulier basis- en voortgezet onderwijs vermeldt ook wanneer wordt afgeweken van één of meer onderdelen van het onderwijsprogramma²⁴. Dit geldt niet voor leerlingen in het speciaal basisonderwijs of in het (voortgezet) speciaal onderwijs;
- *vervangende onderwijsdoelen*: als de kerndoelen niet voor een leerling gehanteerd kunnen worden, wordt in het opp aangegeven welke vervangende onderwijsdoelen worden gehanteerd. Dit is alleen vastgelegd voor het (speciaal) basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs²⁵.

De ondersteuning die onder de basisondersteuning valt, hoeft dus niet te worden beschreven in het ontwikkelingsperspectief.

Evaluatie ontwikkelingsperspectief

De school evalueert ten minste één keer per schooljaar het ontwikkelingsperspectief samen met de ouders²⁶. Daarna kan het ontwikkelingsperspectief bijgesteld worden als dat nodig is. Ook over de bijstelling moet eerst met de ouders op overeenstemming gericht overleg worden gevoerd²⁷. In het vso wordt ook de leerling betrokken bij de evaluatie van het ontwikkelingsperspectief, als deze leerling meerderjarig en handelingsbekwaam is²⁸.

Verder evalueren in het (v)so de commissie voor de begeleiding (cluster 3 en 4) of de commissie van onderzoek (cluster 1 en 2) ten minste één keer per jaar het ontwikkelingsperspectief, doen hiervan verslag aan het bevoegd gezag²⁹ en adviseren over het bijstellen van het opp³⁰.

Nieuwe wetgeving over ontwikkelingsperspectief

Bij de Tweede Kamer is op 11 april 2016 een wetsvoorstel ingediend over het ontwikkelingsperspectief³¹.

Het wetsvoorstel regelt het volgende:

- met ouders moet overeenstemming worden bereikt over het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief (de individuele ondersteuning en begeleiding van de leerling) voordat dit deel kan worden vastgesteld. Dit geldt niet voor het overige deel van het ontwikkelingsperspectief. Dat kan wel vastgesteld worden nadat op overeenstemming gericht overleg is gevoerd;
- ook in het (voortgezet) speciaal onderwijs dient het ontwikkelingsperspectief een handelingsdeel te bevatten. Dat was nog niet in de wet vastgelegd.

Met dit wetsvoorstel geeft de regering uitvoering aan motie Ypma³², die door de Tweede Kamer werd aangenomen op 16 april 2013. De regering wil met het wetsvoorstel de betrokkenheid van ouders bij de vaststelling van het ontwikkelingsperspectief vergroten.

Op moment van verschijnen van deze Themabrief is het wetsvoorstel in behandeling bij de Tweede Kamer. De leden van de fracties hebben vragen gesteld bij het voorstel³³. Via de website www.onderwijsgeschillen.nl houden wij u op de hoogte van de verdere Kamerbehandeling.

Verdeelde meningen

Het wetsvoorstel is eerst in concept voor openbare internetconsultatie aangeboden. Hoewel iedereen het erover eens is dat overeenstemming met ouders over het ontwikkelingsperspectief belangrijk is, verschillen de meningen verder over het wetsvoorstel. Ouderorganisaties reageerden vaak positief op de consultatie, omdat naar hun mening met het wetsvoorstel de positie van ouders wordt versterkt. Organisaties van schoolbesturen reageerden meestal negatief. Zij denken dat het in de praktijk moeilijk zal zijn het handelingsdeel te scheiden van de rest van het opp, waarover geen overeenstemming verplicht is. Ook wijzen zij op het risico van een impasse als ouders en school het niet eens kunnen worden over het handelingsdeel³⁴.

De Raad van State adviseerde negatief over het wetsvoorstel³⁵. De Raad denkt dat het wetsvoorstel eigenlijk geen praktische betekenis heeft. De school moet vanwege haar zorgplicht toch uitvoering geven aan het handelingsdeel van het opp, ook als geen overeenstemming met de ouders bereikt is. Bovendien pleit de Raad ervoor dat de wetgeving over het ontwikkelingsperspectief niet zo snel na de invoering van dit nieuwe document alweer wordt veranderd.

Van overleg naar instemming

In het oorspronkelijk Wetsvoorstel passend onderwijs en het Wetsvoorstel kwaliteit (v)so stond dat het bevoegd gezag het ontwikkelingsperspectief vaststelt en eventueel bijstelt *'na overleg met de ouders'*³⁶. Daarmee verdween het instemmingsrecht dat ouders wel hadden over het handelingsplan. Als reden werd gegeven dat het ontwikkelingsperspectief vergelijkbaar is met het schooladvies³⁷, waarop ouders ook geen instemmingsrecht hebben. Net als bij het schooladvies maakt de school op basis van onderwijskundige gegevens een professionele inschatting van de uitstroombestemming van de leerling, aldus de minister.

De discussie over het instemmingsrecht van ouders op het opp bleef voortduren. De Tweede Kamer nam op 15 maart 2012 een amendement³⁸ aan waarmee *'na overleg met de ouders'* gewijzigd werd in *'nadat op overeenstemming gericht overleg is gevoerd met de ouders'*. Een ander amendement, waarin werd voorgesteld dat overeenstemming van ouders bij het ontwikkelingsperspectief *via ondertekening* plaatsvindt, werd verworpen³⁹.

Een jaar later discussieerde de Tweede Kamer opnieuw over het instemmingsrecht. Staatssecretaris Dekker stond hier negatief tegenover: "Stel echter dat je om instemmingsplicht van de ouders vraagt. Wat gebeurt er dan als ouders niet instemmen? Dan kan een school niet aan zijn wettelijke zorgplicht voldoen[...]"⁴⁰. Toch nam de Tweede Kamer dit keer wel een motie aan, om te regelen dat het *handelingsdeel* van het opp (ondersteuning en zorg van het kind) pas *na overeenstemming met ouders wordt vastgesteld* (motie Ypma⁴¹). Het wetsvoorstel dat nu in de Tweede Kamer in behandeling is, geeft uitvoering aan deze motie.

Instemmingsrecht?

Het wetsvoorstel spreekt niet van een instemmingsrecht van ouders of een verplichte handtekening van ouders onder het handelingsdeel. De regering denkt dat de formulering: 'het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief wordt vastgesteld na overeenstemming met de ouders', een betere waarborg is voor voldoende inspraak van ouders. De school moet het overleg met ouders voortzetten zolang zij nog niet tot overeenstemming zijn gekomen over de ondersteuning en begeleiding die de leerling nodig heeft. Wanneer de school (nog) geen overeenstemming heeft bereikt met de ouders over het handelingsdeel, betekent dit niet dat de school de leerling niet meer kan of zou hoeven te begeleiden. Scholen moeten hun leerlingen in alle gevallen de nodige begeleiding bieden, aldus de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel⁴².

Het handelingsdeel in het (v)so

In het (voortgezet) speciaal onderwijs is het handelingsdeel op dit moment nog geen verplicht onderdeel van het ontwikkelingsperspectief. Met het nu ingediende wetsvoorstel lijkt die verplichting er alsnog te komen. De Memorie van Toelichting is hier echter niet helemaal duidelijk over. Enerzijds wordt gesproken over 'een verplichte aanvulling op het ontwikkelingsperspectief met een beschrijving van de begeleiding die de leerling ontvangt'⁴³. Anderzijds zegt de Memorie van Toelichting: "Voor het (v)so is daarbij uitgegaan van de gedachte dat voor alle leerlingen een breed basisaanbod aan ondersteuning beschikbaar is. Deze ondersteuning is veelal opgenomen in het groepsplan. Een handelingsdeel is slechts vereist als de ondersteuning en begeleiding boven dit basisaanbod uitstijgt en specifiek is toegesneden op die individuele leerling"⁴⁴.

Ook over dit onderdeel van het wetsvoorstel zijn de meningen verdeeld. In de positieve reacties van vooral ouderorganisaties wordt benadrukt dat het ook voor leerlingen in het (v)so belangrijk is om in hun ontwikkelingsperspectief het individuele handelingsdeel te beschrijven. Anderzijds denken organisaties van schoolbesturen dat hiermee de administratieve lasten voor scholen toenemen⁴⁵.

Ontwikkelingsperspectief in het (v)so en verminderen van de planlast

Het ontwikkelingsperspectief is in het (v)so ingevoerd met de Wet kwaliteit (v)so. Eén van de redenen was dat met de invoering van het opp de planlast werd verminderd. De Memorie van Toelichting bij de Wet kwaliteit (v)so licht de achtergrond toe: "De Inspectie van het Onderwijs constateert al jaren dat het handelingsplan als sturings- en verantwoordingsinstrument niet voldoet en dat schoolteams het ervaren als een bureaucratische last. [...] Zij stelt dat scholen het ontwikkelingsperspectief eerder beleven als een welkom alternatief voor het handelingsplan en dat zij vinden dat het ontwikkelingsperspectief als instrument beter aansluit bij de dagelijkse onderwijspraktijk van scholen voor speciaal onderwijs"⁴⁶.

Geschillencommissie passend onderwijs (GPO)

Als het niet lukt om overeenstemming te bereiken over het ontwikkelingsperspectief, kunnen ouders een geschil voorleggen aan de Geschillencommissie passend onderwijs (GPO). Deze Commissie behandelt onder andere geschillen over de vast- en bijstelling van het ontwikkelingsperspectief⁴⁷. De GPO is ondergebracht bij Onderwijsgeschillen.

De GPO gaat ook over het opp

De Geschillencommissie passend onderwijs wordt in de onderwijswetten WPO, WVO en WEC aangeduid met Tijdelijke geschillencommissie toelating en verwijdering. Waarom is deze Commissie ook bevoegd om geschillen over het opp te behandelen?

Dat is te verklaren uit de complexe wetsgeschiedenis van de Wet passend onderwijs en de Wet kwaliteit (v)so. In de oorspronkelijke wetsvoorstellen was geen geschillencommissie opgenomen. Bezorgdheid in de Tweede Kamer over de positie van ouders bij passend onderwijs leidde tot een aantal amendementen bij beide wetsvoorstellen, die verschillende keren werden aangepast. Uiteindelijk werd een amendement aangenomen over een geschillencommissie voor geschillen over toelating en verwijdering, waaraan in de tekst nog werd toegevoegd dat de commissie ook over geschillen over de vast- en bijstelling van het ontwikkelingsperspectief kon oordelen⁴⁸. De naam van de Commissie werd echter niet aangepast.

Procedure GPO

Het verzoek om een geschil in behandeling te nemen moet volgens het reglement van de Commissie

uiterlijk zes weken nadat het ontwikkelingsperspectief bekend is gemaakt, worden ingediend⁴⁹. De Commissie geeft binnen 10 weken een oordeel over het geschil. De Commissie is zo samengesteld dat zij beschikt over (ortho)pedagogische, psychologische, onderwijskundige, maatschappelijke, bestuurlijke, juridische en medische deskundigheid⁵⁰. De Commissie brengt een advies uit dat niet bindend is voor het schoolbestuur. Maar het advies weegt wel zwaar. Het bestuur moet schriftelijk aan de ouders en aan de Commissie meedelen wat er met het oordeel wordt gedaan. Als het advies van de Commissie niet wordt gevolgd moet daarbij de reden worden vermeld⁵¹. De Commissie is laagdrempelig. Zo kan bijvoorbeeld via internet een geschil worden ingediend, is het inschakelen van een advocaat niet vereist en zijn er geen proceskosten aan verbonden.

Uitspraken GPO

De GPO heeft op het moment van verschijnen van deze Themabrief 62 uitspraken gedaan. Hiervan hebben 18 uitspraken (mede) betrekking op het ontwikkelingsperspectief. 9 geschillen over het opp speelden in het basisonderwijs, 8 geschillen in het voorgezet onderwijs, 1 geschil in het speciaal onderwijs en 1 geschil in het voortgezet speciaal onderwijs.

De Commissie toetst zowel de inhoud van het opp als het op overeenstemming gerichte overleg tussen ouders en school over de vast- of bijstelling van het opp.

Enkele lijnen in de adviezen van de GPO:

- de Commissie toetst inhoudelijk of het ontwikkelingsperspectief voldoende aansluit op de ondersteuningsbehoefte van de leerling. Soms is dat volgens de Commissie wel het geval (zie bijvoorbeeld zaak [106703](#)). In andere zaken oordeelt de Commissie dat dat niet het geval is, bijvoorbeeld [106795](#) of [106632](#), waarbij uit het ontwikkelingsperspectief niet blijkt welke begeleidingsmogelijkheden nog meer konden worden ingezet;
- de Commissie toetst ook of het opp inhoudelijk voldoet aan de wettelijke eisen ([107090](#), [106517](#)). In deze laatste zaak voldeed het opp niet aan de wettelijke eisen, omdat onder andere een omschrijving van de begeleiding, die is afgestemd op de individuele behoeften van de leerlingen, ontbrak;
- onder op overeenstemming gericht overleg moet volgens de Commissie worden verstaan dat met de ouders open en reëel overleg wordt gevoerd over het opp. Dat was bijvoorbeeld niet het geval in een zaak waarbij het ontwikkelingsperspectief al na één overleg zonder overeenstemming werd vastgesteld ([107087](#)). In zaak [106795](#) oordeelde de Commissie dat in het opp de visie van de ouders verwerkt had kunnen worden;
- er werd wel voldoende op overeenstemming gericht overleg met de ouder gevoerd in een zaak waar de school in hoge mate en gedetailleerd tegemoet kwam aan de door de ouder gevraagde ondersteuning ([106703](#));
- het bevoegd gezag moet het opp formeel vaststellen ([106795](#), [107067](#));
- de aanspraak op de zorgplicht van de school brengt voor ouders de plicht mee om de school adequaat te informeren over de situatie van hun kind ([107011](#));
- in een zaak over een langdurig zieke leerling, die beperkt in staat is de school te bezoeken en gedeeltelijk is vrijgesteld van geregeld schoolbezoek, oordeelde de Commissie dat verder onderzoek naar aanpassing van het opp wat betreft bijvoorbeeld inkoop van materiaal voor afstandsonderwijs of de inhuur van specifieke expertise de hand lag ([107031](#));
- afstandsonderwijs is geen vervanging van schoolonderwijs. Uitgangspunt van het opp blijft dat de school aanspreekbaar blijft op inhoud, vorm en uitvoering van het geboden onderwijs ([107031](#)). Ook bij verwijzing naar een bovenschoolse voorziening (opdc) houdt de school de regiefunctie over het opp ([107067](#)).

Alle [adviezen van de GPO over het ontwikkelingsperspectief](#) staan op [onderwijsgeschillen.nl](#).

¹ [Wet kwaliteit \(v\)so \(Stb. 2012, 545\)](#).

-
- ² [Wet passend onderwijs \(Stb. 2012, 533\)](#).
- ³ [Art. 40a. lid 1 sub a Wet op het primair onderwijs \(WPO\)](#), [art. 26 lid 1 sub a Wet op het voortgezet onderwijs \(WVO\)](#).
- ⁴ [Art. 40a. lid 1 sub b WPO](#).
- ⁵ [Art. 26 lid 1 sub b WVO](#).
- ⁶ [Art. 41a lid 1 Wet op de expertisecentra \(WEC\)](#).
- ⁷ [AMvB passend onderwijs, Stb. 2014, 95](#), p. 22.
- ⁸ [Art. 26 lid 1 WVO](#).
- ⁹ [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 7](#), p. 169.
- ¹⁰ [Kamerstukken II 2013/14, 31 497, nr. 123](#), p. 2.
- ¹¹ [Kamerstukken II 2013/14, 31 497, nr. 123](#), p. 2.
- ¹² Memorie van Toelichting bij het Wetsvoorstel passend onderwijs, [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 3](#), p. 19 e.v. [AMvB passend onderwijs, Stb. 2014, 95](#), p. 21 e.v.
- Memorie van Toelichting bij het Wetsvoorstel kwaliteit (v)so, [Kamerstukken II 2010/11, 32 812, nr. 3](#), p. 4 e.v. en bijbehorende [AMvB, Stb. 2013, 387](#).
- ¹³ [Kamerstukken II 2010/11, 32 812, nr. 3, p. 6](#).
- ¹⁴ [Artikel 40a. WPO](#), [Art. 41a WEC](#), [Art. 26 WVO](#).
- ¹⁵ [Art. 41a lid 1 WEC](#).
- ¹⁶ [Art. 41a lid 3 en 4 WEC](#).
- ¹⁷ [AMvB passend onderwijs, Stb. 2014, 95](#), p. 21.
- ¹⁸ [Art. 34.7 Besluit bekostiging WPO](#), [art. 15c Inrichtingsbesluit WVO](#), [art. 4 en 5 Onderwijskundig besluit WEC](#).
- ¹⁹ Idem.
- ²⁰ Idem.
- ²¹ [AMvB passend onderwijs, Stb. 2014, 95](#), p. 22.
- ²² [Art. 40a. lid 5 WPO](#), [art. 26 lid 5 WVO](#).
- ²³ Op 11 april 2016 is bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel ingediend dat het handelingsdeel ook in het (v)so tot een verplicht onderdeel van het ontwikkelingsperspectief maakt: [Kamerstukken II 2015/16, 34 446](#).
- ²⁴ [Art. 40a. lid 5 WPO](#), [art. 26 lid 5 WVO](#).
- ²⁵ [Art. 9 lid 9 WPO](#), [art. 13 lid 11 WEC](#).
- ²⁶ [Art. 40a. lid 3 WPO](#), [art. 41a lid 3 WEC](#), [art. 26 lid 3 WVO](#).
- ²⁷ [Art. 40a. lid 4 WPO](#), [art. 41a lid 4 WEC](#), [art. 26 lid 4 WVO](#).
- ²⁸ [Art. 41a lid 3 en 4 WEC](#).
- ²⁹ [Art. 41 lid 2 sub e](#) en [art. 40b lid 2 sub b WEC](#).
- ³⁰ [Art. 41 lid 2 sub c WEC](#) en [art. 40b lid 2 sub a WEC](#).
- ³¹ Wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de invoering van het vaststellen van het handelingsdeel van het ontwikkelingsperspectief na overeenstemming met de ouders ([Kamerstukken II 2015/16, 34 446](#)).
- ³² [Kamerstukken II 2012/13, 31 497, nr. 95](#).
- ³³ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 5](#).
- ³⁴ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 3, p. 3](#).
- ³⁵ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 4](#).
- ³⁶ [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 2](#), p. 8, p. 25, p. 37. [Kamerstukken II 2010/11, 32 812, nr. 2](#), p. 9.
- ³⁷ [Kamerstukken II 2010/11, 32 812, nr. 3](#), p. 7, [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 7](#), p. 64 e.v.
- ³⁸ Gewijzigd amendement van het lid Ferrier c.s., [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 45](#), aangenomen op 15 maart 2012.
- ³⁹ [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 63](#), verworpen op 15 maart 2012.
- ⁴⁰ Handelingen Tweede Kamer 11 april 2013 ([Handelingen II 2012/13, 74, p. 512](#)).
- ⁴¹ [Kamerstukken II 2012/13, 31 497, nr. 95](#).
- ⁴² [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 3, p. 4](#).
- ⁴³ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 3, p. 5](#).
- ⁴⁴ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 3, p. 2](#).
- ⁴⁵ [Kamerstukken II 2015/16, 34 446, nr. 3, p. 5](#).
- ⁴⁶ [Kamerstukken II 2010/11, 32 812, nr. 3, p. 5](#).
- ⁴⁷ [Art. 43 WPO](#), [art. 45 WEC](#), [art. 27c WVO](#).
- ⁴⁸ [Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 91](#).
- ⁴⁹ [Art. 4 lid 1 onder b en c Reglement Geschillencommissie passend onderwijs](#).
- ⁵⁰ [Art. 34.9 lid 4 Besluit bekostiging WPO](#), [art. 46 lid 4 Besluit bekostiging WEC](#), [art. 15b lid 4 Inrichtingsbesluit WVO](#).
- ⁵¹ [Art. 34.9 lid 7 en 8 Besluit bekostiging WPO](#), [art. 46 lid 7 en 8 Besluit bekostiging WEC](#), [art. 15b lid 7 en 8 Inrichtingsbesluit WVO](#).